

Onderzoeksinstituut OTB

Open data and beyond:

Exploring existing open data projects to prepare a successful open data strategy

TU Delft Delft University of Technology

Challenge the future

Deelrapport: randvoorwaarden van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet voor open data

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van: Next Generation Infrastructures/ Alliander

Auteurs: *Dr. ir. Bastiaan van Loenen & Mr. Stefan Kulk*

Betrokken in de, cq. lid van de Next Generations programmaraad:
Drs. Pallas Agterberg
Dr.ir. Harry van Breen MBE
Dr. Judith Schueler
Prof.dr.ir. Margot Weijnen (vz.)

Betrokken bij het tot stand komen van de inhoud van dit rapport:
Ing. Jan Bruinenberg
Drs. Leen van Doorn
Ir. Paul Juffermans
Ing. Tanju Özel
Dr. Ir. Marisca Zweistra
Mr. Jessica van Kraaij
Mr. Loek Muitjens

Februari 2012

Onderzoeksinstituut OTB
Technische Universiteit Delft
Jaffalaan 9, 2628 BX Delft
Tel. (015) 278 30 05
Fax (015) 278 44 22
E-mail mailbox@otb.tudelft.nl
http://www.otb.tudelft.nl

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel 3.0 Nederland. Bezoek http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/nl/ om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave **1**

1 De randvoorwaarden van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet voor open data **2**

1.1 Open data 2
1.2 Elektriciteitswet 1998 3
1.3 Verzamelen en verstrekken van meetgegevens 4
1.4 Open data als toegestane taak van netbeheerder? 5
1.5 Bevoordeling leden groepsmaatschappij data? 6
1.6 Open vragen 6
1.7 Interviews 8

1 De randvoorwaarden van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet voor open data

Bij de mogelijke invoering van open data bij Alliander moet er naast de algemene juridische kaders (zoals Auteurswet 1912, Wet bescherming persoonsgegevens) ook rekening worden gehouden met randvoorwaarden uit sectorale wet- en regelgeving. Voor Alliander zijn dit de Elektriciteitswet 1998[1] en de Gaswet[2]. In deze notitie worden de randvoorwaarden uit deze wettelijke kaders voor open data nader beschouwd.

1.1 Open data

Open data kent juridische, financiele, technische en organisatorische eisen. In dit project houden we de volgende open data eisen aan:

Juridische eisen aan open data

- Data moeten licentievrij zijn: een ieder moet de data zonder enige voorwaarde kunnen gebruiken voor willekeurige doeleinden.

Financiële eisen aan open data

- Data is beschikbaar tegen maximaal de marginale verstrekkingskosten, bij voorkeur gratis.

Technische eisen aan open data

- Data moeten brondata zijn; de ruwe data die bijvoorbeeld noodzakelijk zijn voor de uitvoering van een wettelijke taak.
- Data formaten moeten open zijn;
- Data moeten kunnen worden verwerkt door een machine;
- Data moet worden voorzien van afdoende metadata (mede omwille van de vindbaarheid).

Organisatorische eisen aan open data

- Data moeten toegankelijk zijn: data moet worden gepubliceerd, bij voorkeur in een algemeen toegankelijk forum, bijvoorbeeld een centraal portaal als data.overheid.nl.
- Data moeten regelmatig worden gecontroleerd of ze aan de open overheidsdata principes voldoen
- Een open data helpdesk moet worden ingericht om gebruikers optimaal van dienst te kunnen zijn.

Een aanvullende eis voor Alliander is de lange-termijn-beschikbaarheid van open data (financiering dus geborgd).

[1] Elektriciteitswet 1998, Stb. 427, 1998.

[2] Wet van 22 juni 2000, houdende regels omtrent het transport en de levering van gas (Gaswet)

1.2 Elektriciteitswet 1998[3]

De productie, het transport en de levering van energie wordt door de Elektriciteitswet 1998 geregeld. De Elektriciteitswet 1998 onderscheidt afnemers, leveranciers, producenten, handelaren, vergunninghouders en netbeheerders.
Afnemer is een ieder die een aansluiting op het net heeft, waaronder burgers en bedrijven. Leveranciers leveren de energie. Bekende leveranciers zijn Eneco, NUON, en Delta. [4] Producenten van energie wekken de energie op.
Netbeheerders zijn verantwoordelijk voor de aanleg, onderhoud, veiligheid en beheer van energieaansluitingen en voor het faciliteren van de energiemarkt. Daarnaast distribueert en transporteert een netbeheerder gas en elektriciteit. [5]
De Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) bepaalt dat beheer en eigendom van energienetwerken (o.a. hoogspanningsnet) en levering van energie (aardgas en elektriciteit) via deze netwerken per 1 januari 2011 moeten zijn ondergebracht bij aparte ondernemingen.
Naast de bovengenoemde organisatievormen/ typen is er de vorm van groepsmaatschappij. Art. 2: 24b BW definieert een groepsmaatschappij als: "Een groep is een economische eenheid waarin rechtspersonen en vennootschappen organisatorisch zijn verbonden. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen en vennootschappen die met elkaar in een groep zijn verbonden. "

Alliander staat aan het hoofd van een groepsmaatschappij conform art. 2: 24b BW (zie ook Elektriciteitswet 1998), en bestaat uit Liander, Liandon en Endinet. Liander en Endinet zijn netbeheerders.[6]

De Elektriciteitswet 1998 kan mogelijk randvoorwaarden geven voor het al dan niet beschikbaar kunnen stellen van gegevens onder een open data regime. Art. 10b E-wet geeft bijvoorbeeld een groepsverbod, in de zin dat "een netbeheerder maakt geen deel uit van een groep als bedoeld in artikel 24b van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek waartoe ook een rechtspersoon of vennootschap behoort die in Nederland elektriciteit produceert of levert of daarin handelt." Dit is bij Alliander niet het geval. Bij de splitsing van Nuon(-oud) zijn de activiteiten leveren en produceren bij Nuon(-nieuw) terechtgekomen.

Door de splitsing van taken en de afspraken over het beheer van de netwerken is er voor de taak netbeheer sprake van een gereguleerd monopolie van het netbeheer voor specifiek aangewezen gebieden. Concurrenten zijn er op papier wel maar de facto is er slechts een energienet in Nederland waarbij het beheer van de verschillende delen is ondergebracht bij verschillende netbeheerders (zie figuur 1 en 2 voor de netgebieden van Liander).

[3] De Gaswet kent vergelijkbare bepalingen als de Energiewet 1998. Deze bijdrage beperkt zich tot de Elektriciteitswet 1998.

[4] Voor een volledig overzicht zie: http://www.energieleveranciers.nl/energieleveranciers

[5] Zie voor een volledig overzicht netbeheerders: http://www.nma.nl/regulering/energie/elektriciteit/regulering_regionale_netbeheerders/overzicht_netbeheerders_en_ontheffingen/default.aspx

[6] http://www.nre.nl/

Figuur 1: Dekkingsgebied Liander voor elektriciteit

Figuur 2: Dekkingsgebied Liander Gas

1.3 Verzamelen en verstrekken van meetgegevens

Alliander is geen bestuursorgaan in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Voor wat betreft de verstrekking van gegevens van Liander of Alliander is de Wet openbaarheid van bestuur niet van toepassing. De Elektriciteitswet en Gaswet geven het kader waarbinnen gegevens mogen/ moeten worden verstrekt.

Levering gegevens van Netbeheerder aan leverancier
Een netbeheerder mag uitsluitend meetgegevens van (klein-, en groot-) verbruikers verzamelen indien dit noodzakelijk is voor de taken van de *leverancier* met betrekking tot:

- het verstrekken van informatie inzake het verbruik van elektriciteit op grond van artikel 95lb
- facturering
- verhuizing
- wisselingen van leverancier[7]

Ook als meetgegevens *verstrekt* mogen worden, mogen de gegevens *verzameld* worden.[8] Meetgegevens mogen aan energieleveranciers worden verstrekt voor zover het gaat om meetgegevens betreffende afnemers van die leverancier. Als de leverancier toegang wil hebben tot meetgegevens die betrekking hebben op een kleiner tijdsbestek dan een dag, dan heeft hij daarvoor de ondubbelzinnige toestemming nodig van de afnemer.[9] Anderen dan de leverancier (derden) hebben conform de Wbp om toegang te krijgen tot de meetgegevens altijd uitdrukkelijk toestemming nodig van de afnemer.[10] Voor een verdere uitwerking van het thema persoonsgegevens verwijzen we naar de Notitie open data en persoonsgegevens van dit project.

[7] Artikel 26ab lid 1 Elektriciteitswet 1998.

[8] Artikel 26ab lid 1 onder c Elektriciteitswet 1998.

[9] Artikel 26ab lid 3 Elektriciteitswet 1998.

[10] Artikel 16ab lid 4 Elektriciteitswet 1998.

1.4 Open data als toegestane taak van netbeheerder?

Netbeheerders is het niet toegestaan goederen of diensten te leveren waarmee zij in concurrentie treden, tenzij het werkzaamheden zijn ten behoeve van een aantal vastgestelde taken waaronder de wettelijke taak.[11] Het gaat om de volgende wettelijke taken[12]:

- de door hem beheerde netten in werking te hebben en te onderhouden;
- de veiligheid en betrouwbaarheid van de netten en van het transport van elektriciteit over de netten op de meest doelmatige wijze te waarborgen;
- de netten aan te leggen, te herstellen, te vernieuwen of uit te breiden, waarbij in overweging worden genomen maatregelen op het gebied van duurzame elektriciteit, energiebesparing en vraagsturing of decentrale elektriciteitsproductie waardoor de noodzaak van vervanging of vergroting van de productiecapaciteit ondervangen kan worden;
- voldoende reservecapaciteit voor het transport van elektriciteit aan te houden;
- op de grondslag van artikel 23 derden te voorzien van een aansluiting op de netten en hun desgevraagd een meter ter beschikking te stellen;
- op de grondslag van artikel 24 ten behoeve van derden transport van elektriciteit uit te voeren;
- het bevorderen van de veiligheid bij het gebruik van toestellen en installaties die elektriciteit verbruiken;
- op verzoek van een producent vast te stellen of diens productie-installatie geschikt is voor de opwekking van duurzame elektriciteit dan wel of sprake is van een installatie voor warmtekrachtkoppeling met een bij ministeriële regeling vast te stellen mate van reductie van de uitstoot van kooldioxide dan wel of sprake is van een installatie voor hoogrenderende warmtekrachtkoppeling, alsmede of de inrichting om te meten geschikt is voor de meting van de elektriciteit die met de productie-installatie wordt opgewekt en op een net of een installatie ingevoed;
- de hoeveelheid elektriciteit te meten die afkomstig is van een productie-installatie voor duurzame elektriciteit of klimaatneutrale elektriciteit of van een installatie voor warmtekrachtkoppeling;
- koppelingen met andere netten te realiseren en reparaties aan zijn net uit te voeren;
- onverminderd de artikelen 19 en 79, op een geschikte wijze gegevens te publiceren over koppelingen tussen de netten, gebruik van de netten en de toewijzing van transportcapaciteit;
- afnemers alle gegevens te verstrekken die zij voor een efficiënte toegang tot het net nodig hebben;
- voorzieningen te treffen in geval van een faillissement van een leverancier van elektriciteit aan afnemers als bedoeld in artikel 95a, eerste lid.

In een aantal gevallen zou open data kunnen worden gezien als onderdeel van 'de in overweging genomen maatregelen' van bolletje 3 (art. 16.1.c Elektriciteitswet 1998). Verbruiksinformatie stelt 'de maatschappij' bijvoorbeeld in staat om beter energiebeleid te voeren met ook positieve consequenties voor het net.
In andere gevallen is het de vraag in hoeverre het conform open data beleid verstrekken van energiedata als concurrerend moet worden bestempeld. Er is immers sprake van een gereguleerd monopolie waar per definitie geen concurrentie op de taken wordt toegestaan.
Indien open data bij de netbeheerders als concurrerend moet worden beschouwd en open data niet onder een wettelijke taak van de netbeheerder kan worden geplaatst, dan zou mogelijk open data via de groepsmaatschappij kunnen worden gerealiseerd.

[11] Art. 17 lid 1 Elektriciteitswet 1998.

[12] Art. 16 lid 1 Elektriciteitswet 1998.

1.5 Bevoordeling leden groepsmaatschappij data?

Indien open data via de groepsmaatschappij wordt beoogd dan dient er rekening te worden gehouden met art. 18 E-wet. Art. 18 E-wet geeft nl. een bevoordelingsverbod. De groepsmaatschappij waarin de netbeheerder participeert/ mee verbonden is (in dit geval Liander verbonden met Alliander) mag, voor activiteiten die de netbeheerder op grond van artikel 17 of 17a Elektriciteitswet 1998 niet zelf mag verrichten, niet worden bevoordeeld boven anderen waarmee een groepsmaatschappij in concurrentie treedt, of anderszins voordelen toekennen die verder gaan dan in normaal handelsverkeer gebruikelijk is.[13] Dit laatste heeft in ieder geval betrekking op het verstrekken van gegevens over afnemers, niet zijnde niet zijnde kleinverbruik afnemers die een verzoek hebben gedaan voor een aansluiting op het net.[14] Bevoordeling vindt ook plaats indien het leveren van goederen of diensten aan een groepsmaatschappij geschiedt tegen een vergoeding die lager is dan de redelijkerwijs daaraan toe te rekenen kosten, alsmede het toestaan van het gebruik van het beeldmerk van de netbeheerder door de groepsmaatschappij.[15]

Als Alliander open data beleid toepast, dan zal dat betrekking hebben op data die Alliander van haar netbeheerders (Edinet en Liander) heeft gekregen. Liander mag Alliander in deze echter niet bevoordelen boven concurrenten van Alliander. Liander en Edinet kunnen hun gegevens mogelijk conform open data beschikbaar stellen aan Alliander maar dan moeten ook concurrenten van Alliander onder dezelfde voorwaarden de Liander data kunnen verkrijgen.
Als Liander echter alleen aan Alliander zijn gegevens verstrekt moet dit op zodanige wijze gebeuren dat Alliander niet ten opzichte van concurrenten wordt bevoordeeld.[16]

Ook hier rijst de vraag in hoeverre het aan Alliander gratis ter beschikking stellen van Liander data als concurrerend moet worden opgevat.

Gratis data?
De Elektriciteitswet 1998 werpt een mogelijke barrière op met betrekking tot de vergoeding die moet worden gevraagd. Meetgegevens per kwartier en per dag worden door de netbeheerder dagelijks om niet beschikbaar gesteld aan de leverancier. Overige meetgegevens worden door de netbeheerder tegen een vergoeding van de daaraan verbonden kosten beschikbaar gesteld aan de leverancier.[17] Open data gaat echter uit van het principe van gratis of maximaal marginale verstrekkingskosten.
Levering van energiedata aan het publiek wordt niet door de Elektriciteitswet 1998 beschreven.

1.6 Open vragen

De vragen die de Elektriciteitswet oproept zijn de volgende:

1. Treedt Liander/Edinet in concurrentie wanneer zij haar gegevens conform open data beleid verstrekt aan een ieder?
2. Kan het ter beschikking stellen van gegevens van Liander aan derden [partijen die niet in de Elektriciteitswet 1998 worden benoemd] worden geschaard onder de wettelijke taken van de netbeheerder?

[13] Art. 18 lid 1 Elektriciteitswet 1998.

[14] Art. 18 lid 2 onder a Elektriciteitswet 1998.

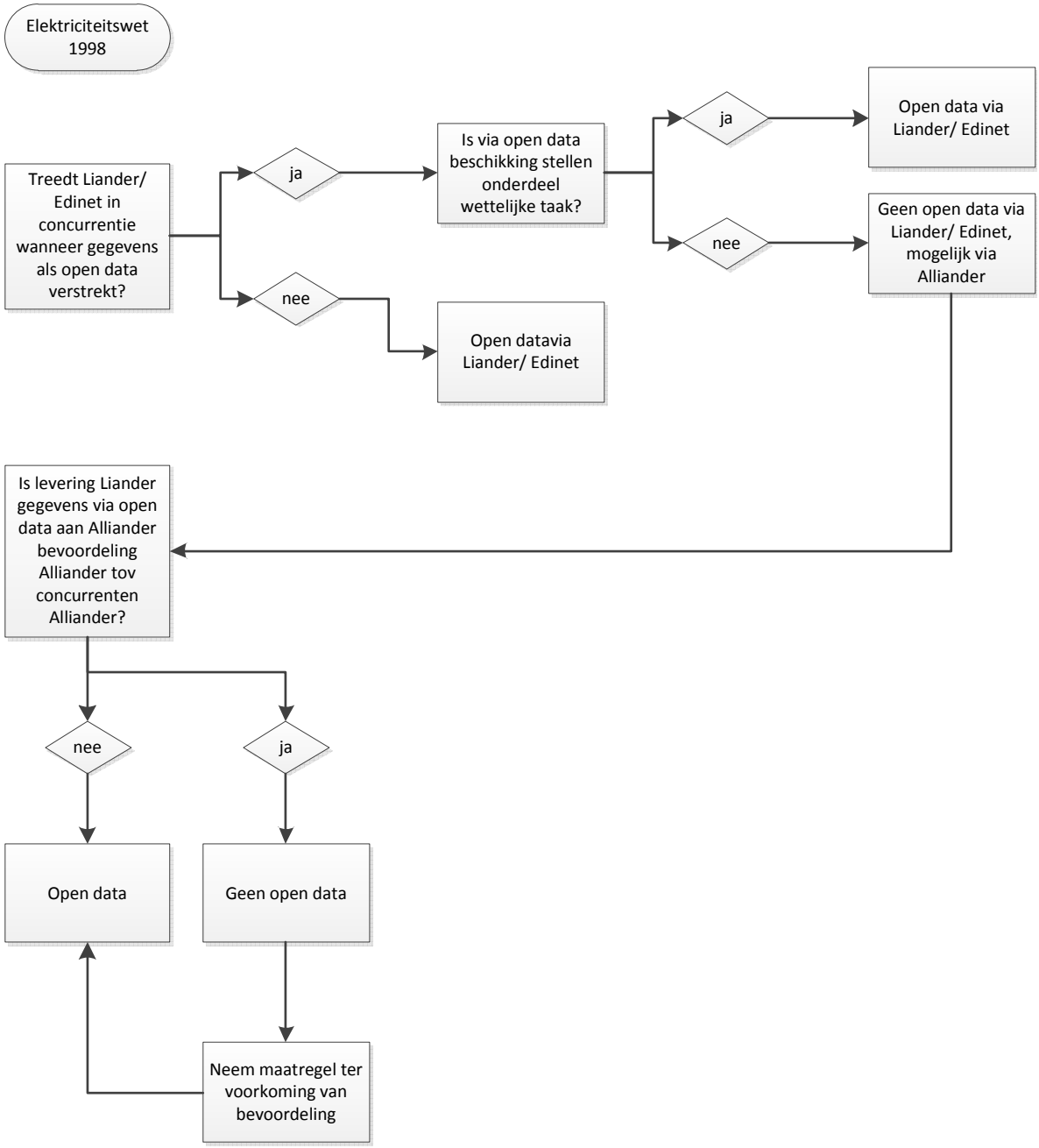
[15] Art. 18 lid 2 onder b en c Elektriciteitswet 1998.

[16] Zie ook Kamerstukken 1997–1998, 25 621, nr. 3, p. 32.

[17] Art. 26ab lid 5 Elektriciteitswet 1998.

3. Als de tweede vraag bevestigend wordt beantwoord dan is de vervolgvraag: In hoeverre staat de Elektriciteitswet 1998 Liander/ Edinet toe om de gegevens conform open data principes ter beschikking te stellen?
4. In hoeverre staat de Elektriciteitswet 1998 Liander toe om de gegevens gratis en zonder voorwaarden aan Alliander te verstrekken?
5. In hoeverre kan Alliander deze gegevens vervolgens conform open data principes verder beschikbaar stellen? Is het doorgeven van geaggregeerde meetgegevens van Liander aan Alliander een vorm van bevoordeling/ wordt daarmee in concurrentie getreden?
6. Welke partijen moeten als concurrenten worden beschouwd van netbeheerders en/ of groepsmaatschappij?
7. Elektriciteitswet 1998 handelt voornamelijk over levering van meetgegevens. Welk kader geldt er voor andere gegevens zoals gegevens van storingen, schades, etc?

De beslisboom op basis van deze vragen ziet er als volgt uit:

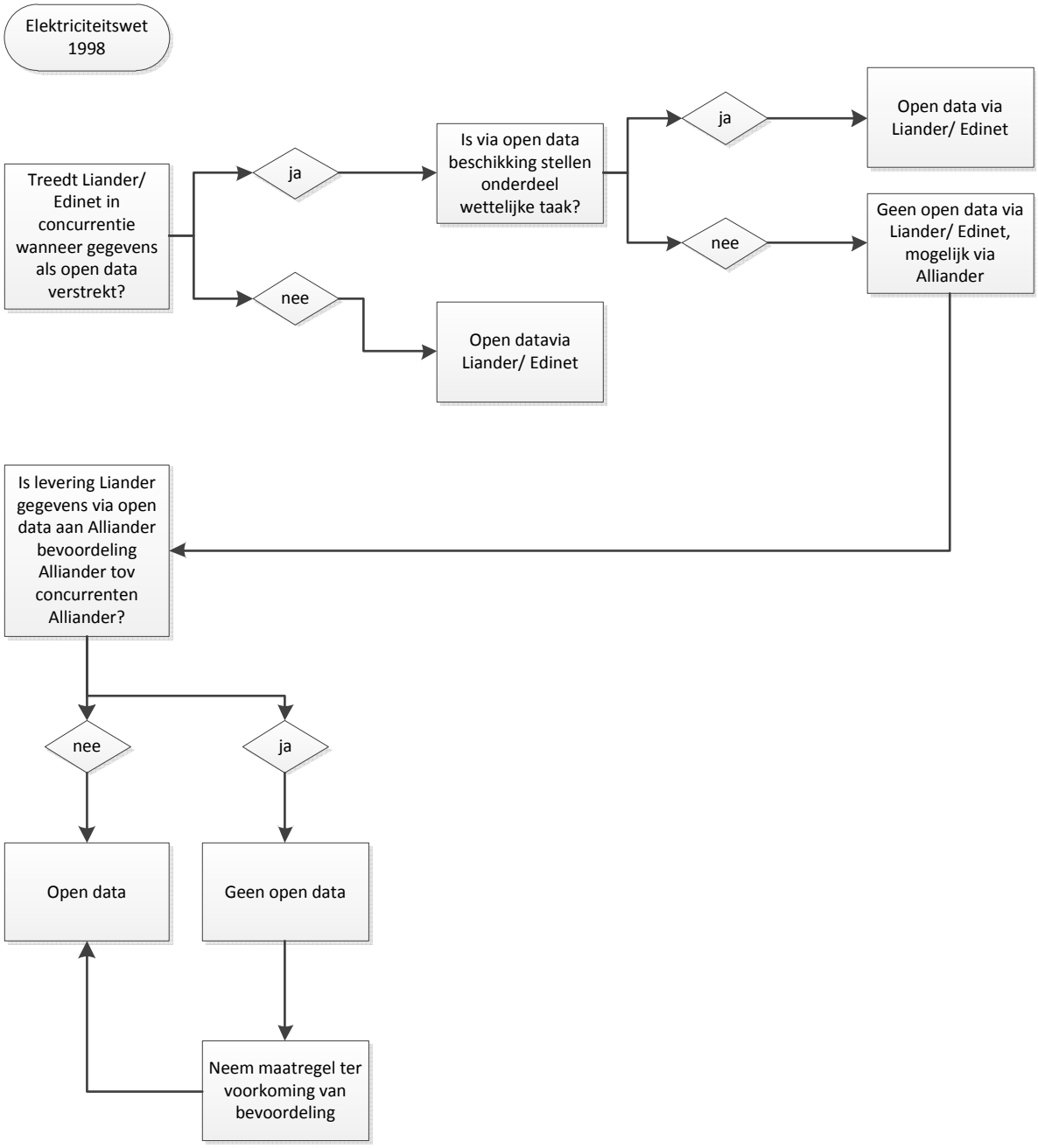
Figuur 3: Beslisboom open data bij Alliander op basis van de Elektriciteitswet 1998

1.7 Interviews

Mr. Jessica van Kraaij, Alliander

Mr. Loek Muijtjens, Alliander

Bijlage Stroomschema E-wet 1998

Onderzoeksinstituut OTB
Delft University of Technology
Jaffalaan 9, 2628 BX Delft, The Netherlands
Postbus 5030, 2600 GA Delft, The Netherlands

Telefoon +31 (0)15 278 30 05
Fax +31 (0)15 278 44 22
E-mail mailbox@otb.tudelft.nl
www.otb.tudelft.nl